

TË DREJTAT E DETYRIMET E PËRFITUESVE TË NDIHMËS SOCIALE DHE NJOHJA E DETYRIMIT PËR TË KTHYER TË HOLLAT

Përkthim për informacion. Në rast dyshimi, vetëm versionet origjinale në frëngjisht e në gjermanisht merren parasysh.

Përditësuar në qershor 2021

1. Bazat ligjore kryesore

- Constitution fédérale (RS 101) / « Kushtetuta federale »
- Code pénal suisse (CP), du 21 décembre 1937 (RS 311.0) / « Kodi penal zviceran. » i 21 dhjetorit 1937
- Loi fédérale sur la compétence en matière d'assistance des personnes dans le besoin (LAS), du 24 juin 1977 (RS 851.1) / « Ligji federal mbi kompetencën përsa i përket asistencës për personat në nevojë. » i 24 qershorit 1977
- Loi cantonale sur l'intégration et l'aide sociale (LIAS) du 10 septembre 2020. « Ligji kantonal për integrimin dhe ndihmën sociale ».
- Ordonnance cantonale sur l'intégration et l'aide sociale (OLIAS), du 21 avril 2021 (RSV 850.100) / « Urdhëresa kantonale për integrimin dhe ndihmën sociale » e 21 prillit 2021
- Loi cantonale sur la procédure et la juridiction administratives (LPJA), du 6 octobre 1976 (RSV 172.6) / « Ligji kantonal për procedurën administrative dhe juridiksionin. » i 6 tetorit 1976.
- Directives du Département en charge des affaires sociales (www.vs.ch/web/sas) / « Direktivat e Departamentit të çështjeve sociale. »
- Recommandations de la Conférence suisse des institutions d'action sociale (CSIAS) (<http://skos.ch/fr/>), à titre subsidiaire / « Rekomandimet e Konferencës Zvicerane të institucioneve të veprimit social (CSIAS) (<http://skos.ch/fr/>), si ndihmë plotësuese.

2. Të drejtat kryesore të kërkuesit/ përfituesit të ndihmës sociale

2.1 E drejta për jetesë minimale e pazvogëlueshme (neni 12 Kushtetuta federale, 42 LIAS, 49 OLIAS)

- Çdo person në një situatë ankthi që nuk është në gjendje të sigurojë jetën e tij, ka të drejtë të marrë një ndihmë emergjente, edhe nëse është vetë përgjegjës për këtë gjendje (neni 12 Kushtetuta federale dhe 42 LIAS).

2.2 Kërkesa për ndihmë sociale (neni 45 LIA, 51ss OLIAS)

- Kërkesa mund të bëhet nga vetë personi ose nga përfaqësuesi i tij (shpenzimet e të cilit nuk merren përsipër).
- Ajo bëhet me gojë ose me shkrim, në komunën ku banon personi (vendi ku personi jeton me të vërtetë) ose në qendrën shëndetësore sociale (CMS).

2.3 E drejta për të marrë një vendim (neni 7 dhe 47 LIAS, 9 OLIAS, 29 LPJA)

- Komuna (këtej e tutje autoriteti i ndihmës sociale) është përgjegjëse për të marrë vendime lidhur me ndihmën sociale. Megjithatë ajo mund t'ia delegojë këtë detyrë edhe qendrës mjekësore sociale (CMS) (neni 7 LIAS).
- Të gjitha vendimet komunale të autoritetit të ndihmës sociale (e drejta për ndihmë sociale, modifikimi i buxhetit bazë, heqja e një të drejte, shlyerja e një shume ndihme, etj) duhet të jenë të motivuara dhe dhe i njoftohen personit përkatës, duke i treguar rrugët dhe afatet e ankesës.
- Vendimi duhet të bëhet i njohur brenda **30 ditëve** që nga paraqitja e kërkesës. Ajo përcakton nëse ndihma është pranuar dhe sa është shuma. Nëse është hartuar një buxhet, ai i bashkangjitet vendimit.
- Nëse personi bën një kërkesë të drejtpërdrejtë, autoriteti i ndihmës sociale mund t'i kthejë një vendim për masa urgjente, brenda **5 ditëve** që nga paraqitja e kërkesës për ndihmë, në pritje të një vendimi përfundimtar.

2.4 E drejta e ankesës (neni 49 LIAS, 57 OLIAS, 5, 34 dhe 41ss LPJA)

- Personi që ka të bëjë me një vendim të autoritetit të ndihmës sociale mund ta kundërshtojë atë pranë Këshillit të Shtetit «Conseil d'Etat, Palais du Gouvernement, 1950 Sion». Ai paraqet një

ankesë në formë të një letre të nënshkruar, duke theksuar cili është vendimi i kontestuar dhe arësyet e këtij kundërshtimi. Një kopje e këtij vendimi të kontestuar i bashkangjitet dosjes. Personi mund të kërkojë që të jetë përfitues i masave urgjente.

- Afati i fundit për ankesë është 30 ditë nga dita, kur personi ka marrë vendimin. Nëse autoriteti i ndihmës sociale nuk ka marrë një vendim brenda afatit ligjor, (sh pikën 2.3), konsiderohet të ketë marrë një vendim negativ (neni 5 LPJA). Në këtë rast personi mund të bëjë një ankesë për « padrejtësi », në një afat të arsyeshëm.

Shërbimi i veprimit social (le Service de l'action sociale) Rue de la Gare 23, 1950 Sion, është i ngarkuar për shqyrtimin e kërkesave kundër vendimeve të autoritetit të ndihmës sociale.

2.5 E drejta për të konsultuar dosjen e tij dhe për t'u dëgjuar (neni 19 dhe 25 LPJA, 72 OLIAS)

- Me kërkesë, personi në fjalë ka të drejtë të konsultojë dosjen e tij të ndihmës sociale.
- Personi mund të shprehet për të gjitha pikat e vendimeve që kanë të bëjnë me të.
- Personi ka të drejtë të marrë një kopje të dokumenteve që nënshkruan.

2.6 Fillimi i të drejtës për ndihmë sociale. (neni 45 LIAS dhe 52 OLIAS)

- Nëse personi ka të drejtë për ndihmë, shqyrtimi i kësaj së drejte fillon në parim ditën e parë të muajit gjatë të cilit është paraqitur kërkesa. (shiko pikën 2.2).
- Qendra mjekësore sociale u paraqet me shkrim anëtarëve të njësisë së asistencës, dokumentet e nevojshme për analizimin e situatës dhe fikson një afat për transmetimin e vendimit, duke marrë parasysh afatin prej 30 ditësh që ka autoriteti i ndihmës sociale.
- Nëse disa dokumente, për arsye të kuptueshme, nuk mund të paraqiten para afatit të 30 ditëve, autoriteti i ndihmës sociale merr vendim për ndihmë të përkohshme, bazuar në dokumentet e paraqitura.
- Nëse personi nuk i paraqet informacionet dhe dokumentet në afatin e caktuar, pa ndonjë motiv të arsyeshëm, e për këtë shkak, gjendja reale nuk mund të shqyrtohet në kohën e duhur për të marrë një vendim, komuna mund të refuzojë përkohësisht dhënien e ndihmës sociale. Nëse personi paraqet më vonë informacionet/dokumentet, e drejta për ndihmë do të analizohet prej ditës kur janë paraqitur ato e jo prej momentit, kur është paraqitur kërkesa për ndihmë.

2.7 Pagesa e ndihmës sociale (neni 60 OLIAS)

- Personi ka të drejtë të përfitojë ndihmë sociale gjatë ditëve të para të muajit, për muajin në të cilin ndodhet. Sipas gjendjes ose situatës ndihma mund të derdhet si paradhënie.
- Autoriteti i ndihmës sociale mund të paguajë drejtpërdrejt disa faktura (për shembull qiranë, shërbimet mjekësore, sigurimin e përgjegjësisë civile dhe të familjes.

3 Detyrimet kryesore të kërkuarit/përfituesit të ndihmës sociale

3.1 Plotësimi i ndihmës sociale (neni 30 LIAS, 2 dhe 40 OLIAS)

- Ndihma sociale është plotësim i të gjitha burimeve të të ardhurave dhe shumave të pasurisë.
- Personi duhet të ndërmarrë të gjitha hapat që të mund të përfitojë një burim financiar (rrogë, sigurim shoqëror ose privat, pension ushqimor, ndihma familjare, borxh ushqimor nga të afërm me të ardhura, trashëgimi etj) dhe të pranojë çdo propozim të përshtatshëm për punë. Nëse ai nuk e bën këtë, ose nëse ai heq dorë nga një pasuri, komuna përfshin në buxhet (nëse është e nevojshme për disa muaj) një të ardhur hipotetike që korrespondon me shumën prej së cilës personi ka hequr dorë ose që i është hequr. Princiipi i proporcionalitetit duhet të respektohet.
- Nëse personi është pronar i një pasurie të paluajtshme, ai duhet të pranojë ta regjistrojë një hipotekë, me qëllim që të garantojë shlyerjen e ndihmës materiale.

3.2 Detyrimi për të dhënë informata dhe informacione (neni 34 LIAS, 42 OLIAS)

- Kërkuarisi i ndihmës sociale duhet të tregojë nevojën e tij, pra duhet duhet të paraqesë situatën e tij financiare të detajuar (të ardhurat, pasurinë e luajtshme e të paluajtshme, etj). Ai duhet të shpjegojë situatën e tij profesionale, shoqërore, personale (veçanërisht të deklarojë të gjithë personat që jetojnë me të) dhe mjekësore (në rast nevoje, me certifikatë mjekësore për ta vërtetuar atë).
- Informacionet duhet të transmetohen në afatet e caktuara nga shërbimi social (shih pikën 2.6) për të gjithë personat e së njëjtës familje (ose partner) që bëjnë pjesë në familje, po ashtu edhe fëmijët që varen prej tij, edhe në rast se jetojnë diku tjetër.
- Përfituesi i ndihmës duhet të informojë pa vonesë autoritetin e ndihmës sociale për çdo ndryshim të rrethanave. Nëse ai nuk e bën këtë dhe autoriteti i ndihmës sociale ka një dyshim për të drejtën e ndihmës, ai mund të marrë një vendim për pezullim të përkohshëm të pagesës së ndihmës materiale dhe fikson një afat për transmetimin e informacioneve/dokumenteve të nevojshme.

3.3 Bashkëpunimi në riintegrim (neni 33 LIAS, 41 OLIAS)

- Përfituesi duhet të ndërmarrë gjithshka mund të kërkohet në mënyrë të arsyeshme prej tij, për të arritur autonominë e tij financiare dhe riintegrimin e tij social.

- Ai duhet të bashkëpunojë me autoritetet dhe organizmat që ndihmojnë në rimarrjen e kësaj autonomie, veçanërisht sigurimet shoqërore (invalidor (AI), papunësia (chômage), SUVA, etj.) dhe ato private dhe të pranojë masat e ndryshme që i propozohen. Nëse ka një kapacitet për punë, qoftë edhe të pjeshëm, ai duhet të regjistrohet si i papunë (chômage) si kërkues pune (pavarësisht nga çdo e drejtë për ndihmë ditore), të mbikëqyret nga një këshilltar i Zyrës rajonale të papunësisë (ORP) dhe t'i transmetojë atij kërkimet për punë.

3.4 Strehimi

- I takon çdo rajoni apo komune të fiksojë tavanet e qirave të lejuara në territorin e tyre. Nëse qiraja e një përfituesi të ndihmës është mbi mesataren, autoriteti i ndihmës sociale mund t'i kërkojë, me shkrim, të ndërrojë banesë, brenda një kohe të mjaftueshme.
- Nëse, në përfundim të afatit të caktuar, personi refuzon të ndërrojë banesë, ose nëse nuk provon se ka bërë kërkime për një banesë të përshtatshme, autoriteti i ndihmës sociale mund të refuzojë të marrë përsipër shumën e qirasë që tejkalon shumën e caktuar si masë.
- Nëse personi e paguan vetë qiranë, ai duhet t'i prezantojë autoritetit të ndihmës sociale provën e pagesës mujore.

3.5 Kthimi i ndihmës sociale (neni 52 – 58 LIAS, 61 – 68 OLIAS)

- Personit që ka marrë ndihmë sociale, pas arritjes së moshës madhore, i kërkohet që ta kthejë atë, nëse ato janë dhënë padrejtësisht, nëse bëhet fjalë për zotërimin e një pasurie të madhe, nëse ato janë dhënë si paradhënie ose hua dhe kur heqja dorë nga shlyerja duket e padrejtë. Shumat e përfituara padrejtësisht duhet të kthehen në çdo kohë dhe me interes.
- Pretendimi i autoritetit të ndihmës sociale për rimbursim përcaktohet për 10 vjet pas pagesës së fundit të ndihmës sociale. Në rast të zotërimit të një pasurie të rëndësishme, afati përcaktohet për 20 vjet, prej derdhjes së pagesës së fundit të ndihmës materiale.
- Nëse autoriteti i ndihmës sociale dhe përfituesi nuk arrijnë një marrëveshje mbi mënyrat e kthimit, autoriteti i ndihmës sociale merr një vendim zyrtar për të cilin personi mund të bëjë ankesë pranë, këshillit të Shtetit (Conseil d'Etat) (shih pikën 2.4).
- Një i mitur nuk detyrohet të kthejë ndihmën e dhënë, para se të mbushë moshën madhore, në rast të ardhjes në zotërim të një pasurie të madhe ose kur kapitali e kërkon atë (veprimtari fitimprurëse ose raste të tjera). E njëjta gjë vlen për të rinjtë nën 25 vjeç për ndihmën e dhënë gjatë formimit bazë. Shumat e dhëna nuk përbëjnë për këta persona një borxh të ndihmës sociale.
- Në rast të ardhjes në zotërim të një pasurie të madhe, i riu i rritur, për ndihmën që u është dhënë prindërve të tij, partneri për ndihmën që i është dhënë partnerit e fëmijëve të tij, prindi i ndarë ose i divorcuar për ndihmën e dhënë fëmijëve të tij për të cilët ai kujdeset, nuk ka asnjë detyrim kthimi.
- Në rast se ndihma sociale është derdhur si paradhënie e një pagese për një palë të tretë ose një sigurim shoqëror apo privat, përfituesi nënshkruan një cedim në favor të autoritetit të ndihmës sociale. Kthimi është i detyrueshëm sapo bëhet pagesa, në shumën e ndihmës së dhënë, gjatë periudhës së përcaktuar për detyrim për kthim. Falë cedimit, autoriteti merr direkt shumën e sigurimit ose të palës së tretë. Nëse pagesa prapavepruese i derdhet marrësit të ndihmës, ky i fundit njofton autoritetin e ndihmës sociale dhe i kthen menjëherë shumën e detyruar.

4 **Dyshimet për përfitim të paligjshëm të ndihmës sociale (neni 65 - 69 LIAS, 73 – 75 OLIAS)**

- Nëse ka arsye për të dyshuar se një person merr, ka marrë ose tenton të marrë përfitime në mënyrë të paligjshme, organet e ndihmës sociale mund t'u bëjnë thirrje inspektorëve të specializuar.
- Përfituesi dhe anëtarët e njësisë familjare duhet të lejojnë asistentët socialë dhe inspektorët e ngarkuar për hetim, të hyjnë në shtëpinë e tyre dhe në rast nevojë në automjetet e tyre, si dhe në vendin e tyre të punës, në praninë e tyre dhe në orare të përshtatshme.
- Përfituesi i ndihmës sociale duhet t'i sigurojë autoritetit të ngarkuar për hetime, sipas kërkesës së këtij të fundit, të gjitha informacionet e nevojshme për përpilimin e fakteve. Ky detyrim vlen edhe për të afërmit dhe familjen, sipas dispozitave të nenit 110 al. 1 dhe 2 të Kodit penal zviceran.
- Në rast se vërehen shkelje, organet e ndihmës sociale e informojnë personin në fjalë për rezultatin e hetimit.
- Për shkelje të evidentura, autoriteti i ngarkuar për hetim denoncon faktet pranë autoriteteve kompetente (Ministère public). Për shkelje të tjera, autoritetet e ndihmës sociale, vendosin gjambat e parashikuara me ligj dhe informojnë Shërbimin e veprimit social (Service de l'action sociale).

5 **Ndihmë e zvogëluar në rast të shkeljes së një detyrimi**

5.1 Dënime administrative (neni 37 - 43 LIAS, 47 – 50 OLIAS)

- Nëse personi nuk paraqet elementet e duhura për të provuar nevojën për ndihmë, autoriteti i ndihmës sociale mund të pezullojë përkohësisht ndihmën materiale të paguar.

- Nëse përfituesi i ndihmës sociale nuk respekton një nga detyrimet e tij ligjore, ai rrezikon të marrë një dënim.
- Dënimi merret nga një vendim i autoritetit të ndihmës sociale (ose nga CMS me delegim), me shkrim, i motivuar dhe i bëhet me dije përfituesit të ndihmës sociale. Ai tregon dënimin e marrë, kohëzgjatjen e tij (muajt në fjalë), motivin e tij dhe mënyrën se si ai duhet të sillet. Vendimi mund të kundërshtohet pranë Këshillit të Shtetit (Conseil d'Etat) (shih pikën 2.4).
- Janë të mundshme tre lloje dënimesh :
  - 1) Reduktimet e zbatueshme duke respektuar principin e përpjestueshmërisë :
    - Një zvogëlim prej 5 deri në 30% nga paketa e mirëmbajtjes ;
    - Përfjashtimi nga ndihma sociale dhe dhënia e një ndihme urgjente : paketa e mirëmbajtjes shkon në shumat e mëposhtme mujore : 500 franga.- për të rritur ; 300 franga.- për të mitur nga moshë 12 vjeç ; 220 franga për të mitur nën moshën 12 vjeç ;
    - Përfjashtimi nga ndihma e zakonshme e dhënia e një ndihme urgjente: paketa e mirëmbajtjes shkon në shumat e mëposhtme ditore : 10 franga.- për të rritur e 6 franga - për të mitur ;
  - 2) Marrja parasysht e të ardhurave/ e një pasurie hipotetike :
  - 3) Heqja e ndihmës materiale në rast abuzimi të përsëritur.

5.2 Dënimet penale (70 LIAS 76 OLIAS dhe 66a, 146 dhe 148a CP)

- Marrja e paligjshme e përfitimeve të ndihmës sociale mund të çojë, sipas ligjit kantonial, në një dënim me një gjobë që shkon deri në 10'000 franga – më së shumti, nëse nuk parashikohet dënim më i ashpër nga ligji federal.
- Sipas ligjit federal, një person mund të dënohet për përfitim të paligjshëm të të ardhurave të ndihmës sociale, me privim lirie (burg) një vit ose më shumë ose një dënim me para dhe/ose për mashtrim me një dënim të privimit të lirisë (burg) me pesë vjet ose më shumë ose një dënim me para.
- Nëse përfituesi është i huaj dhe dënohet për mashtrim me ndihmë sociale ose përfitim të paligjshëm të të ardhurave të ndihmës sociale, gjyqtari e dënon atë me dënim nga Zvicra për një periudhë nga pesë deri në pesëmbëdhjetë vjet.

Me nënshkrimin e tij/ të tyre, nënshkruesi(t) vërteto-n(jnë) kërkesën për ndihmë sociale pranë autoritetit të ndihmës sociale :

.....

dhe deklaro-n(jnë) që i njohin dispozitat ligjore të përcaktuara më lart lidhur me të drejtat dhe detyrimet kryesore të përfituesve, veçanërisht të plotësimit të ndihmës sociale, dhe janë njoftuar për detyrimin për kthimin e shumave të paguara si ndihmë sociale (shiko pikën 3.5 më sipër).

(Mbiemrat, emrat dhe nënshkrimet)

I zoti i dosjes: .....

Bashkëshorti/partneri: .....

Fëmijët në moshë madhore: .....

.....

.....

Vendi dhe data: .....